

Q.K. 371, 21.

174.
II n
707

IO. GVILIELMVS HOFFMANNVS
D. ET HISTORIARVM PROFESSOR
DISPVTTATIONES
PVBLICAS
EX
HISTORIA GERMANICA
IN AVDITORIO MAIORI HABENDAS
INDICIT
ET
AD EAS BENEVOLE AVDIENDAS
OMNES QVI LITERIS BENE CVPIVNT
QVA DECET OBSERVANTIA
INVITAT.

IO: GAVLIIIVS HOETMANNVS

D. ET HISTORICVM PROFESSOR

DISPUTATIONES

PUBLICAS

EX

HISTORIA GERMANICA

IN AUDITORIO MAIORI HABENDAS

INDIGIT

ET

AD HAS TENEBERE AUDIENDAS

OMNES QUI LITERIS ERIT CURVIT

QUI SECTO OBSERVANTIA

IN VITAT

Qui paruo sed electo ingeniorum eminentium agmini palaestram publicam dux, vt voluerunt, aperio, primum quibus consilii & armis illa cohors mea velitari decreuerit, exponere necessarium duxi. De historiis disputatum iri, iam hinc vnusquisque inteliget, quod optimi commilitones meum sequi constituerint vexillum. Germanorum autem res gestas exteris praetulerunt, vt patriae honos habeatur, & bellum nostrum etiam in hac parte pium sit. Vt libere pugnari possit, obtinebitur, si campus commodus & vtrique parti ad excurrendum opportunus eligatur; talem vero nostrum fore spero, quoniam de argumentis disputabitur non quidem nouis acreconditis, aut ingrata nodorum chronologicorum & genealogicorum difficultate intricatis, sed de communibus & quidem ambiguis, ac inter aientium & negantium dissidia suspensis, interdum etiam ex vtraque parte speciem habentibus, qualia in historiis nostris vti-
nam essent pauciora! Res agetur, vt fert scientiae nostrae conditio, monumentorum & auctorum publica priuataque fide, quae quando vacillare, & in opinionum dissen-
su quodammodo vtriusque partis patrocinium suscipere, ac velut praeuaricari videbitur, tunc testes producere, & examinare, & testibus opponere, ac inter ipsos
A fidei

fidei certamen excitare, denique vtra pars vincat, & ex quibus cauffis fortior esse videatur, definire, labor & contentio meorum erit. Sic altius infident animis veritates historicae, & rerum gestarum narrationes, quae a legentibus & audientibus facile capiuntur, sed facilius effluunt, tali agitatione, quae minutatim omnia momenta scrutatur & expendit, memoriae non mandantur, sed insculpuntur; quem fructum exercitationum nostrarum, quamquam ostendi possunt alii & multiplices, vnum sufficere putarem. Et commendabit ille exercitationes nostras, vt speramus, tam actoribus, quam audientibus, nisi qui forte de rebus historicis disputationem accuratam institui posse negent, quod in eis non liceat continuis syllogismis altercari, & illa toties iactata veritatum inter se connexarum catena spiritum aduersariis intercludere, & *in forma*, quod aiunt, disceptare, vel vt plerumque fit, cauillari. Nos simplicitatem, primam historiae dotem, & quae comes eius indiuiduus est, iucunditatem conflictibus nostris circumfusum iri confidimus, & hanc praerogatiuam, definiendi quid verius sit, illis scientiis relinquentes, quae huius seueritatis simul & felicitatis capaces sunt, in historiis, quid verosimilius esse videatur, modesti perpendemus. Ita per praecipua historiae Germanicae veteris & mediae capita decurrere animus est, in nouam autem euagari, temporis velitationibus nostris destinati breuitas, & iners bruma, quae nos tunc ex publico campo iterum in hyberna coget, haud patietur. Effet enim aliàs in hac postrema historiae particula satis liberalis & benigna disceptare cupientibus materia, ac si vllus scientiae nostrae locus prima certaminum irritamenta praebet, profecto recentes rami ceteros plerosque hac in re vbertate sua vincerent. Mihi certe res proximis duobus saeculis gestae iucunditate

tate

tate quadam lectionis ceteras historiarum partes anteire, cultoribus autem veri & certi religiosi saepe plus negotii faceffere, quam remotae vetustatis annales, videntur. Et quando de posteritate cogito, animo praevidere mihi videor, eam olim ex lectione historiarum aetati suae proximarum plurimum quidem delectationis capturam esse, sed simulac res accuratius examinaverit, fieri aliter non posse, quam vt pleraque parum tuta esse sentiat. Quapropter quando nunc commilitonibus meis mappam mitto, & eorum more, qui ad certamina literaria signum dant, quaedam ab instituto non aliena praefari debeo, hanc meam persuasionem, veram an fallacem, colore tamen haud destitutam, nimirum *partem historiarum Europae postremam ceteris longe iucundioveram, sed, si excutiatur, incertissimam esse*, paucis edifferam.

Quando vero novas historias plus voluptatis quam veteres afferre contendo, de lectorum turba loquor, & ad multitudinis iudicium, non ad priuatam aliquorum persuasionem respicio. Nam vt nulla res ex omni parte sua, nulla omnibus placet, ita procul abest a me, vt hanc lectionis voluptatem tantam, quanta in rebus humanis nulla est, fore putem, nimirum quae mentes omnium raperet & occuparet. Erunt omni tempore, quibus antiquitates scrutari, rerumque ac hominum memoriam prope sepultam vita donare, & in veterum annalium siccitate molestissimam viam emetiri, longe suavius videbitur, quam inter sui saeculi homines habitare, & rerum, quae nos propius tangunt luce, varietate ac vtilitate, frui. Quos antiquitatis amatores, tantum abest, vt reprehendam, vt potius eos ad restituendam & conseruandam historiarum seriem & integritatem necessarios, & illi caelesti, quae lite-

ras quoque nostras tuetur ac regit, providentiae gratias agendas esse censeam, quod mentium nostrarum appetitum, quo in literas ferimur, adeo varium esse voluerit, tantaque sapientia diuersissimis formis aptauerit, ne vlla scientia, quantumuis abstrusa, & voluptate destituta, & ad obtinenda vitae commoda inutilis, cultoribus prorsus careat. Quid enim si vnus disciplinae amore caperemur omnes? aut de quarundam artium dignitate & praerogatiuis persuasi, ceteras fastidiremus? aut in prolixis scientiis, velut sunt historiae nostrae, ad vnam omnes partem conuerteremur? Nonne orbis ille doctrinarum se mutuo sustententium & veluti catena quadam constrictarum vna parte neglecta collaberetur? Quare ingeniorum nostrorum impetus tam multiplex esse debuit, quam appetitus palati, vt mentes nostrae similiter ac gulae, quod aliae fastidunt, & fere vt venenum fugiunt, aliae in deliciis haberent, magno animantium bono, quae infelicissima forent, si vnum omnia cibum appeterent. Bene igitur est, quod ars nulla tam difficilis sit ad discendum, nulla tam orba praesidiis & fructibus externis, quales scientiae quaedam sectatoribus suis afferunt, nulla denique a multitudine tam contempta, quin semper a nonnullis & quidem ardentem ametur. Ita nec historiis antiquis, quoad literae erunt, ac ne quidem obscurissimis earum primordiis, cultores deerunt, qui forsitan vicissim nostrorum temporum res gestas, quippe non tanta diligentiae laude eruendas, despicient, vt sunt, qui amores difficiles multisque artificijs & ambitu obtinendos malunt, quam Venerem facilem parabilemque.

Multitudini, omnibusque illis, qui otii sui oblectamentum in historiarum lectione quaeruat, non posse non

res

res gestas temporum nostrorum nostrisque proximorum multo iucundiores lectu videri ; quam antiquas , contendo ; quod etiam magnus ille historiarum artifex T. Liuius de lectoribus operis sui praeuidit. Nam origines vrbis , & originibus proxima , & in vniuersum ea , quae iam tunc , vt antiqua , fastidiri poterant , minus voluptatis lectoribus praebitura , eosque ad noua festinatos esse haud dissimulat ; mihi vero iudicium tanti viri , qui hominum ingenia & studia , & quae voluptate maxima pars duceretur , optime cognouit , cum ipsum opus suum eorum gustui tam perite accommodauerit , ad historiae nouae iucunditatem asserendam sufficeret. Itaque quando Liuius temporum suorum hominibus imperii magnitudini & vrbis splendori assuetis Romam nascentem , & adhuc humilem , deosque fictiles , & in vniuersum ea , quae quondam sub rege Numa , sub consule Bruto gesta sunt , non multum arridere posse iudicauit , numquid nos aliter in historiarum nostrarum lectione animatos esse sentimus ? aut posteris alium gustum , quam communem illum , qui nouitatis voluptate titillatur , datum iri putamus ? Sumimus omnes imperum ad historias recentiores discendas ab ipsa natura , magnumque illud , sed periculosum hominis bonum , amor , quo nos & nostra complectimur ipsi , etiam huius cupiditatis fons , quamuis remotior , est. Hinc plerique notitiam temporum , quorum quantulacunque pars ipsi sunt , antiquioribus praefereunt , & quamuis ita humili conditione uiuant , vt nec suo nec suorum nominibus in historiis locus esse possit , malunt tamen de suis patrumque temporibus aliqua legere , quam de alienis , & aetatis proximae felicitate vel calamitatibus , quarum vel fructus vel incommoda ipsi sentiunt , magis afficiuntur , quam lectione veterum , vbi sem-

per oportet aliena vice gaudere vel commoueri. Sic ru-
dera & exustorum aedificiorum areae, aliaque belli vesti-
gia, quae oculis nostris adhuc subiecta sunt, descriptio-
nem obsidionis & praelii, ex quibus remanserunt, multo
efficiunt iucundiores, quam esse potest similis narratio
antiqua, tamen scite composita; & ut illa voluptas ce-
teris praestare creditur, quae plures hominis sensus affi-
cit & demulcet; ita veteres historiae, quae solum legen-
tis animum oblectant, nouis, in quibus interdum etiam
oculi & aures, quod agerent, inueniunt, vel ideo post-
habebuntur.

Praeterea omnes, qui literarum nomine censentur,
interno quodam sensu cognoscimus, quod ad amorem
scientiarum cupiditate laudis acuumur; neque ad discen-
das historias nouas tot homines, interdum etiam illite-
rati, immo mulierculae concurrerent, nisi eiusdem fructus
certi ac praesentis spe prouocarentur. Nam in sermo-
nibus & conuiujs & circulis, nisi tempus alea vel adhuc
vitiosius perdatur, quid frequentius est, quam de re-
bus bellicis & ciuilibus nouissimis colloqui, & ple-
rumque valide ineptire. Inter hos congenerones si
quis nouarum historiarum cognitione succinctus caput
extollat, & quod hodie nunciatum est, cum rebus paullo
ante gestis componat, principumque foedera, vires, iura,
studia & consilia circumstanti coronae suae recenseat,
& fiduciam de futuris coniectandi ostendet, non dubito,
quin plurimi audientium huius viri similes fieri malint,
quam hominis cetera doctissimi, sed qui harum rerum igna-
rus in sermonibus suis nihil aliud

Quam

*Quam Cannas, Mitbridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Sullas, Mariosque Muciosque*

velut non sui saeculi homo creparet. Itaque ne deformi silentio nobis obmutescendum sit, sed suffragium nostrum in his comitiis, quae homines otiosi de salute terrarum orbis quotidie habent, ferre valeamus, currimus ad historiarum recentium studia, & ut quisque aliquid audiendo vel legendo arripuit, sermones nostros hoc condimento aspergimus. Quod quia nonnullis ad laudem & commendationem profuit, & occasionem placendi opportunam ac prope quotidianam dedit, nemini mirum esse potest, hoc studiorum genus ostentationi comparatum amatores multos inuenire. Illi etiam, qui non iactationis causa, sed honestissimo desiderio ducti ad historias legendas accedunt, nimirum ut meliores inde redeant, & animum bonis praeceptis imbutum nunc etiam exemplis confirmet, & vicissitudines non solum priuatorum verum & rerum publicarum surgentium ac intereuntium cognoscant, externa vero bona, quibus animi mortalium infatuantur, plurimis exitio fuisse, ex historiis discant, & hinc optimae scientiae beneficio sibi munimentum aduersus cupiditates & utramque fortunam circumdent; illi, inquam, qui hac mente induti annales & historicos euoluunt, non sine causa potius in legendis nouis morabuntur, quam in antiquis. Feriunt enim animum & impellunt vehementius exempla recentia, & quae apud nos haud ita pridem fortiter, religiose, prudenterque dicta vel facta sunt, ad imitandum magis accendunt, quam antiquitatis nocte tecta virtus, quae, quod aliis temporibus nata sit, nostris haud ita feliciter exprimi vel aemulando attingi posse creditur.

No-

Nostrae vero aetatis vel haud procul remotae historia, tamquam schola praesens & ad captum viresque nostras accommodata, fructuosior hac in re semper erit, certe suffugio carebit, quod imitatores pigri oblati prisca- rum virtutum fulgidissimis exemplis quaerere solent, quando alia tempora mores alios decere, veterumque tristem ac tetricam disciplinam laude quidem dignissi- mam, sed, vt nunc viuimus, inutilem esse reponunt.

Multum denique commendationis historiis recentibus inde accedit, quod in eis lectores, qui non solum facta, verum etiam consilia, non solum magnos euentus, sed & quibus modis ad maturitatem finemque suum peruenierint, scire cupiunt, facilius situm suam restinguere possint, quam in antiqua & media. Haec enim historiarum praecipua dos est, res magni momenti non ita describere, vt tantum vestigia, & velut quaedam earum lineamenta ostendantur, sed vt plenius, & quoad fides patitur, minutatim omnia exprimantur, adeoque lectoribus talia scire cupientibus haud secus satisfiat, quam picturas spectantibus, qui specie hominis sollicitate elaborata, & in qua non solum omnia membra, verum & omnes articuli & prope singuli pili apparent, magis quam rudi figura delectabuntur. Parum voluptatis haberent historiae, si vnice annalium more tradi possent. Nam fatigatur lectoris animus sicca factorum narratione, & quando de magnis negotiis nihil praeter euentum commemorari videt, ipse secum tacite de causis tantarum rerum agitat, vbi vero viam ad eas inuestigandas sibi praecusam esse sentit, taedio corripitur, & res inexplicatas legere fastidit. Quare annales velut historiarum ossa, nunquam aspectum suauem praebebunt, nisi carne operiantur,

tur, & corporis omnibus membris expressi speciem & colorem accipiant. Neque historicus lectoris fauorem & studium sibi polliceri potest, nisi eum semper suspensum & arrectum tenere sciat, res gestas autem ita commemoret, vt etiam consilia de magnis rebus agitata recenseat, & salua vbiuis fide ostendat, quibus modis & quam dextre ad exitum res perductae, vel quam sinistre administratae sint, quid in quouis negotio vel virtuti, vel fortunae, vel culpae hominum assignandum sit, quae ingenia, qui mores principum & eorum, quibus principes amicis amicabusque vsi sunt, fuerint, quando vel prudentia, vel constantia, vel fides defecerit, vt saepe res parua dictu maximas res in transuersum egerit, & quae sunt huius generis infinita. Qui hanc artem scribendae historiae caller, & ad opus suum perficiendum bonam fidem & satis abundantem ac liberalem materiam affert, ille historiam bene compositam, & quod ad delectandum magnam vim habet, scite connexam procudere potest, neque lectorem suum, vt fit in annalibus, huc & illuc ad cognoscendos euentus magnos rapier, sed per viam praeparatam ac velut semper in re praesenti a primordiis negotii vsque ad metam perducet; neque tigna, vt faciunt auctores annalium, ad aedificium suum solummodo congeret, verum ea quoque iunget, ac ita combinabit, vt nec commissura pelluceat. Simili artificio fabularum Romanensium auctores, qui saluo pudore leguntur, placere didicerunt. Illis enim ius fingendi latissimos campos aperuit, omnem narrationis bene compositae pulcritudinem explicandi, & quoniam res, quas describunt, sub eorum manibus nascuntur, crescunt, inuoluuntur & euoluuntur, facile potest etiam mediocriter peritus fabulae filum tam apte ducere, vt nullibi lector haesitet,

B

aut

aut cur ita res euenerit quaerat, aut hunc vel illum locum sibi nondum satis explanatum videri, moneat. Ea quidem felicitas historiae nulli contigit, cuiuscunque sit aetatis, vel auctoris, cum etiam in vberissima semper aliquid sit, quod scitu necessarium, & tamen nesciatur, semper aliquid, vbi scriptorem religiosum vela contrahere, lectorem vero haesitare oporteat. Inde vero consequitur, vt eam partem scientiae nostrae ceteris iucunditate praestare dicamus, quae ceteris plenior, & monumentis ad componendam narrationem, quae lectorem avidum satiet, instructior est; neque dubito, quin his diuitiis ad delectandum necessariis historia noua mediam & veterem vincat.

Ac medii quidem, quod dicimus, aevi scriptores nostris recentibus litem de praerogatiua non adeo periculosam mouere posse puto. Caruit infelix aetas, vt ceteris literarum ornamentis, ita praesertim historiae scribendae peritia, quod satis experimur, qui officii ratione ad legendos hos tenebriones ducimur, & vt ex luto quaedam non inutilia colligamus, quotidie a molestissima lectione lassum recedimus. Nam vt de dicendi genere barbarie infuscato, de odiosa in rebus friuolis recensendis diligentia, in negotiis vero magni momenti solordia vel stupore, de insano ac ne quidem dissimulato partium studio, de credulitate ridicula, & quod non paucorum vitium est, de impudentissime mentiendi temeritate nihil dicam, illud vnum lectionem eorum ingratham reddere posset, quod bene narrare nesciant. Qui enim potuissent? quando maxima pars eorum annales contextur, in quibus, vt incommoda cetera taceam, res diu tractas, & plurium annorum decursu ad maturitatem perductas,

ductas, oportet in frustra secare, & suam cuique anno partem tribuere. Illa vero longe grauior peruersitas est, quod paucissimi reipublicae notitia tincti, aut instrumenti ad componendas historias necessarii copia instructi fuerint, sed plerique ex rumoribus vulgi sua conscripserint, & officio historici, si ea tantum, quae tunc ignorare nemo poterat, memoriae proderent, satisfactum esse crediderint. Hinc eorum historiae raro cohaerent, nec satis docent lectores, & quod consequitur, multo minus delectant. Atque vt historia scite composita limpido flumini, quod leniter profluit, comparari solet, ita de his dicerem, quod guttatim cadant, sed guttis, quae aliquid fordium vehunt, adeoque nec oculos nec aures delectare, nec sitim restinguere possunt. Quid enim lectori molestius? quam quod in hac parte historiarum subito gentes & nationes oriri & magnam terrarum orbis partem peruagari & euanescere videt, ita tamen, vt nec vnde venerint, nec quo peruenerint, intelligat. Quid ille continuus bellorum strepitus, qui hos annales personat, & ex simili causa, quod nec quibus modis excitarus sit, nec qua pacis lege conquieuerit, interdum vone quidem penes quem victoriae fortuna steterit, doceamur, multo ingratissimus est. Et haec quidem intolerabilia vitia sunt, quae non solum historiae suauitatem auferunt, verum etiam intellectum. Nam vt ornaretur narratio, vt consilia de magnis rebus agitata, vt artificia aulae, quae temporibus barbariei nomine notatis minime defuerunt, vt occultae molitiones & machinationes, quibus arduorum negotiorum momenta versa sunt, commemorarentur, ne poscendum quidem erat ab hominibus, quorum maxima pars procul ab aula latuit, & libellos suos cellam redolentes ex monasterii conseperto in

publicum promittit. Quare ex his parum voluptatis capi potest, ac ne quidem ex scriptoribus recentibus, qui nostro tempore historiam medii aevi ex eiusmodi chronicis componere, eamque deterfo rudioris saeculi squallore comtorem reddere studuerunt. Ne optimus quidem artifex in materia tam parum benigna elaborare aliquid potest, quod illis, qui vnice delectationem quaerunt, placeat, nisi forte religionis, qua historicus obstringitur, immemor, ornamentis adscritiis maciem extollere, & annalibus ficcis ex ingenio suo, quantum opus est, vt libentius legantur, addere velit. Sed hoc eorum erit, qui lectoribus incautis imponere malunt, quam displicere. Poëta, liberrimus faber, ex quouis ligno Mercurium facit: historicum res, vt accepit, reddere, & quando in materiam rudem & indigestam incidit, praeter ordinem & dicendi nitorem nihil, quod suum dicere possit, adiuicere, coniectandi vero licentiam & adhuc vitiosorem fingendi temeritatem longe fugere oportet. Itaque cum historiae medii aevi, tamen si sordibus purgentur, modo ne fucis illitae sint, ex multis causis iucunditate careant, vitabunt delicati nostri haec horrida & confragosa loca, vt in amoenioribus desidere possint, vel si quid ex his etiam saeculis discere audeant, & deuorato lectionis taedio ad historiam nouam propius accedant, non multo aliter animati erunt, quam qui ex molesta navigatione terram vident.

De rudibus igitur saeculis facile, vt dixi, triumphamus. Sed si Graeciae ac Romae historicos, ingentia & ab antiquitate consecrata nomina, cum scriptoribus temporum nostrorum compararem, magnam inuidiam subire oporteret, tantum abest, vt plane praerogatiuam quandam

dam & hanc quantulamcunque in delectando positam, nostris vindicare ausim. Neque inter eos nomen meum profiteor, qui saeculi sui deliciis infatuati, Mezeraeum, Stradam, Guicciardinum, Auilam &c. antiquis historicis anteponunt, quale quid ab illis tantum expectandum fuit, quibus etiam Homero & Virgilio Capellanus potior visus est. Tenent, si quid iudico, veteres principatum in arte historias componendi, primumque locum vel ideo, quod praeclarissimum exemplar scribendi praeberint, occupabunt, quamdiu aequum habebitur, magistris gratias referre. Constat singulis singularis suus decor, & vt alii copia & vbertate, ac molli iucundoque succo, alii concinna breuitate, alii sententiarum decoribus praestant, sic illae variae scribendi virtutes inter Graecos & Romanos historicos ita dispersitae sunt, vt vnaquaeuis in eo, cui contigit, summa & inimitabilis esse videatur. Itaque procul est a me, vt laudis certamen inter antiquos & novos excitem, & in eos singulos singulis componam, cumque a clarissimis viris haec magna contouersia iam pridem mota sit, ego, si vox mea debilis in tanto eorum conuicio exaudiri posset, veterum historicorum causam in plerisque contra novos agerem.

Sed hoc eo non valet, vt a sententia mea, qua historias nouas ceteris omnibus iucunditate praestare asserui, recedam; neque mirum videri debet, quod opus ab artifice separem, & historicis antiquis praestantiam & praerogatiuas suas relinquam, historias autem ipsas, quas de nostris temporibus ex plurium auctorum & monumentorum coniunctione obtinere possumus, luce, varietate ac suauitate sua veteribus praeferam. Reperendum igitur est, quod supra dixi, primum velut gradum iucunditatis

ditatis esse, si sit historia, quoad fides patitur, plenissima, neque lectorem oporteat crebro haesitare, vel, quod suo sciendi desiderio non satisfiat, conquæri. Hoc obtineri potest, & facilius quidem, si ad vnam historiae partem ornandam & illustrandam multi auctores, tametsi mediocres, concurrunt, & quicquid explorauerint in commune conferunt, quam si hoc saxum voluit vnus scriptor ingenii virtutibus eminentissimus, sed qui nec tantam materiam congerere, nec tam accurate minuta quaevis rimari potuit, quam tot oculi manusque, tametsi debiliores. Sic intelligi volo, quod dixi, praestare veteres scriptores, historiam vero nouam, non a tam magnis, sed a longe pluribus auctoribus, & prope ab inenarrabili quadam scribentium multitudine, quae pro viribus, quicquid potuit, inquisiuit, ita illustratam esse, & a tabulis publicis, nec non a principum eorumque amicorum ac legatorum literis, quae magno numero in manus nostras peruenerunt, tantam lucem accepisse, vt nunc studiosus historiae veteris ac nouae in hac nostra non ex vno, sed ex coniunctis hisce auctoribus plus videat & intelligat, quam in illa, meliusque omnia connectere possit, quam in veterere, & vt ipse campus antiquae historiae grandibus illis, quae magnam speciem & religionem habent, roboribus, noster autem recentior arborum depressiorum copia, sed quae densitate sua voluptatem ambulacrorum praebent, ornatus esse videatur. Praeterea veteres auctores vniuersas nationis cuiusdam imo plurium populorum res gestas, vel aliquot saeculorum memoriam, saepe paucioribus voluminibus complexi sunt, quam auctores noui vnius hominis vitam; ac si in altera duarum tabellarum eiusdem magnitudinis pictor latissimos campos & saltus, in altera vnum hominem depingat, quin huius figura omni

omni parte absolutior & expressior fieri possit, quis ambigit? Consilia vero de rebus magnis, & quae quid ad euentus ex causis suis intelligendos facit, tantum quidem abest, ut praetermiserint veteres, ut potius exemplo suo praecedentes hanc bonae historiae legem melius sanxerint. Sed quoniam in his enarrandis, ut vbiuis alias, consueta breuitate sua vtuntur, interdum etiam tales res orationibus fictis includunt, fit, ut saepe apud lectores, qui eas ita dictas non esse certo sciunt, hac eloquentia, sine dubio eximia, sed non optime collocata, multum suauitatis perdant. Immo illa ipsa concisa breuitas, quam plerique veteres historici, etiam qui sunt vberissimi, sectantur, illud magnum, sed non satis apertum acumen, illa denique inimitabilis, sed peritis tantum, hoc est, paucis intellecta dicendi virtus effecit, ut numerus eorum, a quibus in deliciis habeantur, paruus sit, & Cicero in libro, quem Bruti nomine inscripsit, etiam Thucydidi a multis saeculis amatores defuisse testetur. Tantis auctoribus nisi contingant lectores, qui linguam perfecte calleant, & notitia legum ac morum illius populi, cuius res gestas legunt, iam aliunde succincti sint, praeterea qui non vnaquavis difficultate deterreantur, nec minus cupide quam patienter legere, ac vbi necesse sit, morari didicerint; ceteri sane, quibus haec defunt, optimum saepe scriptorem non quidem vituperabunt, sed fastident, eumque magnum virum fuisse, forte quod peritos ita iudicare audiuerint, fatebuntur, sed quia otio suo delectando inuilem credunt, potius eos, qui se ad mensuram lectorum submittant, & a festinantibus intelligi possint, in manus sument. Accedunt denique, grauis historiae veteris, sed citra scriptorum culpam contractus morbus, hiatus illi magni, quos iniuria temporum hinc & inde, ac
inter-

interdum sine spe remedii fecit. Sunt haec omnibus nota, sed tanto molestiora, quanto tristius spectaculum in corpore pulcherrimo, quam in deformi, exhibetur, si aliqua sui parte mutilum sit. Illis vero vulneribus integritas historiae nostrae, illisque lacunis perpetuus ac cohaerens recentium nexus, iucunditatis laudem praeripit; quamvis, ne nimium hac praerogativa gloriemur, nobis cogitandum sit, quod aliquo fato, in literis aequae ac in rebus publicis vario, futuris saeculis, quando & nos antiqui appellabimur, fieri possit, ut quicquid nobis de studiorum adiumentis & illa librorum multiplicatione blandiamur, multi tamen ex auctoribus nostris pereant, & sublata historiarum integritate, voluptas, quae sine ea consistere nequit, haud secus ac in antiquis historiis perdat, vel illis, quos iniuria temporum fecerit, hiatibus absorbeat. Itaque ut, quod dixi, contraham, veteres Graecos & Romanos scriptores in arte historica, & in dicendi virtutibus longe citra aemulum esse puto, nec quemquam ex nostris scriptoribus eminentissimis ad T. Livii lacteam ubertatem, ad decoram Sallustii brevitatem, ad illas virtutes Thucydidis, qui bellicum canere, vel Xenophontis, cuius ore Musas locutas esse veteres dixerunt, his temporibus assurrexisse censeo. Sed si citra contentionem auctorum partes historiarum inter se comparemus, veterisque ac novae ambitum & conditionem intueamur, huic nostrae iucunditatis praerogativam tribuere haud vereor; non quod a peritioribus, sed quod a pluribus tradita, & multorum diligentia magis, quam vetus, illustrata, immo minutiis quoque, sed sine quibus res magnae interdum intelligi non possunt, suppleta sit, praeterea integritate gaudeat, vel certe lacunis paucis laboret, & lectorem sciendi cupidum

dum raro destituat, adeoque facie gaudeat expressiore & absoluteiore, quae ipsa, quoniam recens est, viuere & spirare videtur. Sic salua, quam antiquis debemus, reuerentia suauitas historiarum nostrarum vincet, veteresque auctores semper quidem tamquam magnas & purissima luce fulgentes faces venerabimur, sed eas ingens antiquae historiae spatium non tam perfecte, quam haec minuta & innumerabilia lumina campum historiae nouae, collustrauisse contendemus.

Haec pro historia noua, verbosius forte, quam opus erat. Nam quando eam multitudini plus, quam ceteras, placere contendimus, poteramus ad id, quod plerique legendo sentiunt & experiuntur, prouocare, nisi opportunum visum esset, in huius suauitatis causas, tametsi non valde reconditas, inquirere. Succedit altera pars quaestionis, in accusando posita. Dixi enim, me post assertam iucunditatem de lubrico & sublesta multorum aetatis nostrae historicorum fide, quam interdum lector etiam ex turba, modo ne supinus, sed inter legendi delicias veritatis quodammodo curiosus sit, deprehendere possit, disputaturum esse. Itaque de laudatore factus accusator, ad leges historiae scribendae, ex quibus agerem, respiciens, sane mihi auctores recentes notissima & vili sanctione, vt nimirum euentus cum causis suis, & res gestae cum abditis consiliis in narratione combinentur, ita videntur abusi, vt contra alteram illam, sed supremam, ne quid falsi dicere audeant, frequenter fecisse deprehendantur. De ipsius legis tanto consensu sancitae sententia nihil dicam. Satis constat, si facta nuda recenseantur, mollem & iucundum succum historiae derrahi, nec voluptatem tantum lectoribus, sed & magnam vtilitatis partem perire, siquidem hi-

C

storia

storia, generis humani magistra, non solum quid, sed etiam quibus modis actum sit, docere debet; ipsos vero scriptores huius officii parum memores & narrationibus, aridis contentos, sine spe laudis inter rudium annalium conditores reponi. Verum lex optima & salutaris occasionem peccandi multis praebuit, & praesertim illis, qui officio suo nimis cumulate satisfacere, nec intelligere voluerant, non esse legem obseruandam, nisi quoad fide salua liceat. Hinc illud acre ac nimium abditas & arcanas causas eruendi & omnia scite connectendi studium, quod in historiis primum coniectandi licentiam, & deinde mentiendi temeritatem produxit. Quis autem aliter interpretari legem potest, quam quod historicum causas commemorare oporteat, si possunt explorari, non quas coniector somniauit; & quod consilia non minus, quam euentus, ex monumentis fide dignis sumenda sint, & si haec deficiant, tacere ac haesitare praestet. Nunc quia semel hac in re condimentum historiae quaeri coepit, aspergitur liberalius, quam oportet, genuinum an arte factum sit, susque deque habetur, modo historia, ne lectores eam fastidiant, condatur. Quis autem vel in vultu tantum principum vita negotiorum illustrium momenta omnia & secreta ac in confecto cubiculi latentes causas sibi comperta esse saluo frontis pudore profiteretur. Vbertus Folietia in libello de ratione scribendae historiae eleganter disputauit, historiam ne tunc quidem, si vel primus inter amicos & administratos principis, praecipuus ille negotiorum auctor & motor, omniumque arcanorum gnarus, ad eam scribendam optima fide animum adpulerit, in hac parte perfectam fore; quod innumera sint, in quibus eum alienis oculis vidisse, alienis manibus egisse oportuit, quae & nunc aliena fide referenda sunt. Quid enim de rebus cum alio

prin-

principe actis dicet ? numquid huius principis cubiculum
 aequae introspectit, quam sui, ut omnia, quae desideraret
 lector, momenta posset afferre ? Quid de bellicis negotiis ?
 an plus narrabit, quam exercitus dux aut alii ad eum re-
 tulerunt ? Et quoniam belli mentionem fecimus, quid sus-
 picioni mendacii magis obnoxium, quam illae prolixae
 historicorum nostrorum de praeliis narrationes, quas
 ipse, qui exercitum duxit, ex multis causis accurate compo-
 nere non posset, ut saepe belli duces de se testati sunt. Ita-
 que in vberima historiae novae materia auctor omnibus
 copiis ad scribendum necessariis instructus saepenumero
 haesitabit, & narrationem suam hiare intelliget, sed patie-
 tur, nec vacua loca, religione officii retentus, ingeniose
 supplebit. Quam rara vero in auctoribus nostris igno-
 rantiae confessio ? quasi verendum esset, ne hoc sacrificio,
 quod veritati facerent, auctoritas imminueretur, & opi-
 nio decreveret. Ac ferendum, immo boni consulendum
 esset, si vir ingenio & rerum civilium notitia praestans
 de causis magnarum rerum, quas inuestigare non potuit,
 coniecturas afferat, modo se talia non scire, sed putare, le-
 ctorem monere velit. Quem enim coniectantem luben-
 tius audiremus ? quam eum, qui negotium, quod describit,
 accuratius, ac alius quisquam, examinavit ; aut quis igno-
 ta melius odorabitur, quam ille, cui eiusdem rei ceterae
 partes, quoad inuestigari possunt, quam optime cognitae
 sunt ; velut artifex in machina, tamen si non sua, si mutila sit,
 quae rotae deficiant ad motum, continuo indicabit. Ve-
 rum ut dixi, simulac historicus coniectorem aget, nisi prae-
 dixerit, contra officium fecisse videbitur. Nunc pluri-
 mi nostrorum nullo discrimine res exploratas & coniectu-
 ras eadem orationis fiducia recensent ; & raro lectorem mo-
 nent, ubi veritates opinionibus suis interfertis combinaue-
 runt,

runt, scilicet vt vnus operi color sit, & lector vbiuis merum, aqua nullibi admista, bibere sibi videatur. Hoc graue ac perniciosum vitium recentes auctores plus, quam antiquos vrget, cum optimus quisque veterum historicorum saepissime, vbi haereat, confiteatur. Praeterea si vel huius culpae antiqui non profus absoluerentur, tamen in ea non adeo facile deprehendi possunt, quam noui, quo fit, vt lectores historiae antiquae, licet ea non sit verissima, tamen tranquilliores sint, quod dubitandi causas non inueniant, sine causa vero dubitare stultum sit. Contra nostri auctores non optima vbiuis fide scripsisse facilius argui possunt. Nam ecce, aliqui nationis cuiusdam res gestas a primis originibus vsque ad nostra tempora scripserunt, qui, cum historiam populi veterem & mediam ex auctoribus & monumentis in manibus omnium positis collegerint, & simulac conferantur cum hisce fontibus, ex ingenio suo multa suppleuisse, veterumque ficitatem laticibus ex suo fundo ductis irrigasse deprehendantur, numquid eos in historia noua religiosius versatos esse putabimus? & si eos deprehensionis metus in illa historiae parte, in qua itatim temeritatis suae conuinci possunt, non continuit in officio, quid homines ita animatos de nouis temporibus, vbi se ex monumentis adhuc arcanis, vel ex ore principum virorum scribere iactant, ausos esse suspicabimur? Accedit, quod nostra aetate vnus principis, vel vnus belli, vel cuiuscunque negotii historiam auctores multi describant, & ex alterius indicio alterius mendacia, vel coniecturae pro re certa venditae, redargui possint, nisi fides vtriusque forsan ita dubia sit, vt neutri potius, quam alterutri, credere tutius esse videatur. Veteres ob simile peccatum non adeo facile reprehendi possunt, quod vnum factum raro

raro multi auctores, quorum alter alterum refelleret, commemorauerint; & vt in historiis siue aliquid verum sit, siue quod falsum esset, ostendi nequeat, perinde est, ita in rebus antiquis forte saepenumero mendacium auctori credimus, quia nemo alius ipsi contradixit. Quidni ergo etiam ex hac parte ambiguitatem historiae nouae liceat accusare?

Tales turbas nobis excitauit abusus legis optimaе, quae res gestas & euentus ex causis suis deducere ac illustrare iubet. Neque hoc mirum, quando etiam saluberrimae leges ciuiles malis hominibus saepenumero peccandi occasionem dederunt, velut illa Lex Papia Poppaea Romanorum, quae, vt ciues multiplicarentur, patribus plurium liberorum praemia constituit. Post eam enim latam crescebat adulteriorum peruersitas, & mariti foedum in vxoribus suis lenocinium exercebant, vt praemia proposita, quae liberis legitimis frigidum obtinere non poterant, captarent adulterinis. Sic nostra lex ad amplificandas ac locupletandas historias praescripta, innocens quidem, sed causa tamen fuit, vt auctores res gestas, quando legitimis ornamentis extollere non poterant, lenociniis coniecturarum, & narrationibus adulterinis corrumperent. Illud maximum malorum est, quod interdum adeo callide finxerint, vt vix remedium, quo posset occurri, supersit, & huius labis adeo multi suspecti sint, vt remedium detegendi fraudes, tamen aliquod esset, omnibus adhibere infinitus labor foret. Nam quid innumerabilibus illis commentariis, *Memorias* vocant, faciendum sit, iam pridem quaesitum est, nostro autem tempore, quo studium & ardor multorum in legendis talibus libellis plurium editionem prouocat, multo magis quaerere oportet. Cum iudicio legendos esse, plerique monuerunt, nempe qui non satis, quid

moneant, perpendunt. Aliter enim hoc præceptum intelligi nequit, quam ne temere credamus omnia, id quod in cuiusvis historici lectione obseruandum est; quousque vero credendum sit, iudicio ad discrimen veri & falsi constituendum instructo definiamus, id quod facilius suaderi, quam effici potest. Iudicare de libris saepe non minus difficultatis habet, quam scribere; de historicis vero sententiam ferre, nimirum si non solum dicendi genus, ordinem, & similia, quae pertinent ad cultum externum, verum etiam fidem examinare velis, illud quidem longe difficillimum puto. Fides non prima statim fronte diiudicatur, sed post longam demum inquisitionem ac collationem deprehenditur, neque poterit, an salua sit, ab alio, quam qui rem melius vel aequè ac historicus sciet, decidi; & tamen a lectoribus postulamus, vt cum iudicio legant. Quo magis odi censorum genus audax, qui hunc fallacem, illum sincerum, hunc inter optimae fidei auctores recipiendum, illum familia submouendum esse, intolerabili fiducia pronunciant; quasi tanta res digiti crepitu confici possit, aut parum ad conscientiam censoris pertineret, si lectoribus, vt magna pars est, securis, historicum, qui forsitan antea in neutram partem apud eos valebat, sententia sua, quamuis malus sit, commendaret, vel e manibus bonum excuteret. Ecquis tibi vero hunc mendacem esse renunciauit? Nimirum ab illis deflexisse deprehensus est, qui rem multo verius narrauerunt. Vnde autem illos priores verius dixisse certo constat? forsitan quod receptae sint auctoritatis. Ast bene multos historicos magno iudiciorum concentu pro veracibus habitos falsum dixisse, quot exemplis didicimus? Demus autem, quod sine cauillatione negari nequit, historicum mendacem plerumque detegi posse, quis vero potest, nisi rebus, quas descriptas legit, ipse interfuerit,

rit, sinceritatem alterius tuto laudare, vt laudant tamen multi, & interdum bibliothecarum & catalogorum auctores, nulla ratione iudicii sui reddita. Nemini virtutibus maligne detraho, & bonos viros, quoad villo modo licet, omnes, quibuscum viuimus, habendos esse contendo; ast simulac censores & iudices historicorum, praesertim illorum, de quibus nunc loquor, agimus, tunc inter tot insidiantis malitiae specimina omnibus dialecticorum regulis de fide testium adhibitis vix consequemur, vt elogium bonae fidei tuto cuiquam tribuamus. Atque si sinceritatem interdum callidissime simulatam pro genuina habeamus, nec in omni lectione memores simus, quod nullibi magis, quam in hac via, per ignes cineri doloso suppositos incedatur, nescio, annon iusto indulgentius laudata scriptoris auctoritate lectoribus iudicii nostri fallaciae credulis plus noceamus, quam auctores ipsi narrationum & coniecturarum figmentis. Inter has igitur Memoriarum similiumque libellorum delicias, quarum etiam limen saepe lubricum est, & frons falsum auctorem mentitur, ipsum vero corpus ex meris anecdotis, ex principum & potentium virorum ore, & ex eo, quod auctor longo aulac & negotiorum vsu explorauerit, compositum esse iactatur, quid tandem veri & certi cultor religiosus aget? siquidem omnibus credere stultum, omnes vero propter aliquorum culpam abiicere, cum & boni auctores sine dubio intermixti sint, inutile foret. Nimirum cauebit sibi, quantum poterit, sed, si quid iudico, nimis saepe experietur, quod non satis possit, & regulas vulgares de fide testimoniorum examinanda citius multiplicis defectus arguet, quam efficaciter applicabit, in vniuersum autem inter hos scriptores facilius inueniet, quos fugiat, quam quos sequatur.

Maius

Maius adhuc vitium nostris temporibus non quidem natum est, sed in historias petulantius, quam olim, irrupit, noua & inexpectata & prope mira dictu narrandi studium, quo simplicitas rerum gestarum per se minus placitura tragice ornatur, & iam non coniecturae interseruntur, sed prope poëticus nitor veritati circumfunditur. Erunt, quoad historiae scribentur, homines, qui libellos suos nulla utilitatis ratione habita tantum voluptatis instrumenta esse volent, ac ne lectores sui cito lassum finem crebrius respectent, vel plane librum delicati abiciant, ius sibi datum esse censebunt, particulas historiae ad delectandum minus idoneas illito nouitatis colore atollendi, ac voluptati fictionum ope accommodandi. Nostris autem temporibus, quibus vnam historiam tot auctores diuersi describunt, haec primaria contentio est, ne quis ita rem narret, vt alter; neque eos multum curare videmus, an meliorem & tutiorem, quam antecedentes, viam elegerint, modo alia sit & iucundior, qualis tamen plerumque esse non posset, nisi veritatem insano suo placendi desiderio proderent, sibi que ac vanitati suae plus prodesse mallent, quam posteritati. Veterum aliquos eadem macula notatos esse constat, & ridet Cicero Clitarchum atque Stratoclem, quod mortem Themistoclis, quam Thucydides simplicitate historica narrauit, tragico tumore descriperint, & vt eam insolitam ac minus vulgarem facerent, Themistoclem taurum immolasse, & patera sanguinem excepisse, eoque poto mortuum concidisse, finxerint. Sed plerosque antiquorum, qui poëtica licentia historias contaminarunt, tempus absumsit, & forsitan hic ipse contemptus, qui talem peruersitatem, simulac detecta est, presso pede sequitur, interitum eorum maturauit; quod fatum, etiam nostrae aetatis auctoribus tam insolenter lasciuientibus

impre-

imprecaremur, si vota nostra deos suos habitura esse sperare liceret. Et licet omnino sperare, postquam recentibus exemplis didicimus, tam parum religiosos historicos, quantumvis placeant, prima quidem fronte lectores decipere, rerumque nouitate, vt circulatores, turbam hominum ad spectandas merces suas facile conglobare, sed eam patefacta scriptoris leuitate cito diffluere, & tanto grauius indignari, quanto impudentius credulitatem suam deceptam esse intelliget. Sic Varillasius, Courtilsius, & eorum similes, quorum libelli, cum primum prodirent, non legebantur, sed deuorabantur, adeo, vt auidi harum rerum amatores eos adhuc manuscriptos impatientia prope furiosa alter alteri eriperent, mox, postquam hos flosculos tam impense quaesitos & laudatos rigidi censores excusserant, ceciderunt, & magnum, sed fraude quaesitum applausum longe grauior contemptus extinxit. Indignantur lectores, simulac se delusos esse comperiunt, & iure indignantur. Neque enim potest foedior insolentia cogitari, quam quod eiusmodi audaculus non solum homines aetatis suae, verum etiam posteritatem, ridiculae credulitatis arguat. Nam nisi lectores parum cautos sibi promississet, tam impudenter scribere ausus non esset. Itaque non solum auctoritatem & nomen historici perdet, verum etiam infra fabulas, quas dicunt, Romanenses detrudetur, quamuis ipse aliquid veri habeat, harum vero auctores nihil. Nam hi fictas narrationes promittunt, & quod eas ingeniose praestiterint, laudantur; ille veritatem dicere professus, sed in ea praestanda perfidus, a lectore, quem irreuerenter habuit, optimo iure vicissim contemnitur. Ac vellem, vt tales historiarum corruptores tam certo deprehendi semper & vbiuis possent, quam certum est, deprehensos poenas da-

D

tu-

ruros esse. Sed mirificas artes & latebras habet calliditas, & parum ille legit, aut nimium sibi tribuit, qui fucum celeriter & agnosci, & abstergi posse putat. Sorbierius, homo sagacissimus, de se testatus est, quo diutius legeret historicos, eo magis inclinare animum, vt se potius ad fabulas Romanenses legendas conferret; & nuper extitit, qui hoc eius iudicium non insuauu libello latius explicaret. Hi mecum calliditatem a nonnullis tam artificiose compositam & vestitam esse putant, vt religionis & fidei speciem citra spem dignoscendi mentiatur, praesertim autem in errorem ducat lectores exturba, parum idoneos harum rerum iudices. Nam vt aliqui secure inter has infidias in vtramque aurem dormiunt, ita nonnullos cuiusuis paullo laetioris narrationis pulcritudo mouet, vt rem incredibilem narrari & fidem violatam esse quirerentur; vbi vero ab historico foeminas introduci, & illis in rebus gestis aliquas partes assignari vident, tunc plane ex hoc vno indicio fabulas amatorias per fraudem admisceri contendunt; quasi huius sexus in magnis negotiis nulla essent consilia & artificia, cum tamen forte tam crebra sint, vt potius historiae vitium haberi debeat, si raro, quam si aliquando commemorentur. Infinita de hac scribendi & iudicandi peruersitate dici possent, si breuitas instituti pateretur. Ego quando illud vitiosum placendi desiderium, de quo disputauimus, illam in historiis nostris elegantiae ac nitentis causa fingendi audaciam considero, nulla re magis commoueor, quam quod eos praesertim auctores hac labe adspersos esse videam, qui ceteroquin praestantissimis ingenii dotibus ad historiam bene scribendam omnesque virtutes eius exprimendas a natura facti essent, modo minus amabiles videri, & meminisse voluissent, historicum ad

ad veritatem posteris dicendam sacramento rogatum nulla re nisi ordine bono & dicendi generis munditie ac nitore materiam suam ornare posse, vbi vero adscitiis ornamentis ludere gestiat, ea quidem narrationi suae non tam colorem datura esse, quam potius pro scabie habitum iri.

Illos commemoratione vix dignos cenfeo effrenis audaciae impostores, qui cum nec possint historiam scribere, nec velint, sed fabulosam narrationem poetarum ritu texere instituerint, tamen vero nomine magni cuiusdam hominis aputantur, & fictionis suae Heroem ex historia noua sumunt, quasdam etiam res veras ex eius vita fabulis suis admiscent, velut ille qui amores Richelii mendacissime descripsit, & similes plures. Fieri enim aliter non potest, quam vt irretiantur multi lectores & eorum, qui decipiuntur, numerus longe, quam ceterorum, qui fraudes intelligunt, maior sit, posteritas vero, de infidiis nec monita nec edocta, pessime ludibrio habeatur, vel certe olim inextricabiles lites de innumeris libris excitentur, qualem ex antiquitate habemus vnicam circa Xenophontis *Κύρου παιδείαν*, vtrum historia credibilis, an fabulosa narratio sit. Sed vt nugacia recentium quorundam impostorum scripta cum Xenophonte comparare prope nefas est, ita pedibus irem in Petri Baelii sententiam, qui contra tam perniciosas fraudes ab ipsis principibus remedia literis & posteritati salutaria potenter adhibenda, leges dandas & seuerè exercendas esse censuit. Ac vellem, vt praesertim bibliopolarum avaritia, quae huius mali caussa non postrema est, coërceretur. Talibus enim libellis, qui multum falsi adspargunt historiis,

plurimumque nitoris circumfundunt, quia plerumque facilius emtorem, quam si seuera lege scripti essent, inueniunt, quaestum impigre faciunt; & quamuis merx improba vitio detecto postea iaceat, lucrum tamen vnus vel alterius editionis, quoad fraus adhuc later, distrahendae non fastidiunt. Dicitur non potest, quantum detrimenti horum mercatorum cupiditas historiis nostris attulerit. Atque vt de libellis ad captandum emtorem docte confectis dicere finiam, quam multae aliae conquerendi causae supersunt. Nam ecce, simulac aliquis princeps Europae, vel eius administer, vel belli dux, rebus gestis vel infortunio terrarum orbis oculos in se conuertere coepit, bibliopola statim hominem quaerit, qui vitam eius describeret, siquidem multos esse scit, qui de viro tam magni nominis, de quo tot ac tanta narrari audierunt, quaedam sibi nondum nota etiam legere cupiant. Itaque nulla mora; quaeritur auctor, qui praeclarum opus perficiendum in se suscipiat, nec difficulter inuenitur. Audio enim, famem, quae olim non nisi poëtas fecit, hodie nobis etiam historicos facere. Ille igitur egregius vir ad scribendam principis vitam, quam tamen scit vt ignarissimus, bibliopolae mercede conductus, alacriter manum operi admouet, & conquisitis popularium rumoribus, noua publica vel *Nouellas* dicunt, mendacissimis foliis, nec non ephemeridibus vulgaribus & aequae leuibus, quicquid de principe suo inuenit, quaedam etiam aliena, vt pagina crescat, excerpit, & vtrunque necht ac disponit, dicendi denique genere, quod tali opere dignum est, nimirum vitis omnibus fracto, edisserit. Ita exit cedro dignus liber, nouum historiae monumentum & fulcrum; vel vt illi, qui historiae nomen ita profanare nolent, appellabunt, nouum inanium rumoribus & mendacio-

ciorum vndique conquisitorum horreum. Quae enim haec temeritas? ex inquinatissimis fontibus latices ducere, eosque pro puris venditare; ex nouis publicis, nempe narratiunculis quauis aura leuioribus, quas fama ficti prauisque tenax hominibus, quid rerum geratur, sciendi avidis ad satiandam famem velut offam obiicit, librum conscribillare, eumque historiam dicere; lectoribus autem, nescio quid magni expectantibus, rumores falsos bis legendos obtrudere. Taceo, quam multis incommodis hoc vnum obnoxium sit, quod viuus viui vitam describat. Non sic antiquitas in historiis condendis versata est, quae optime intellexit, res, non quando geruntur & recentes sunt, sed longo tempore post, optime cognosci & tutissime tradi posse. Neque hoc nostri homines ignorant, sed librarii lucrum & famelicis scriptoris venter plus efficiunt, quam metus honestus, ne & nunc lectores multi, & olim posteritas, talibus libellis, nisi quis vindex meliora docendo commentum dispellat, turpiter decipiantur. Atque vt hos deformes historiarum abortus mittam, sane quidam historici, qui famam nominis consequuti sunt, nostra aetate in operibus suis iusto negligentius versati & longe infra diligentiam veterum esse videntur, quippe quos infinitis curis omnia inquisiuisse, ac interdum in terras & regiones, quae rerum a se describendarum theatra fuerant, peregrinatos, & omnia loca tam sedulo perscrutatos esse accepimus, vt plane in paroemiam abierit, tam sollicito peregrinari, quasi scribendae historiae causa. Quid optabilius scriptori, quam si acta publica nondum in lucem prolata, si literae ipsis regum reginarumque, & legatorum manibus scriptae, eximia futuri operis fundamenta, cum ipso communicentur; qualia obtinendi, si spem vllam habeat, nulli debet operae nullis

laboribus parcere. Et tamen celebris Galliae historicus P. Daniel, cum ipsi Boiuinius in bibliotheca regia mille & quadringenta volumina MScta, talibus cimeliis historiae suae profuturis constipata, ostendisset, postquam ea leuiter inspexerat, totum hunc apparatus fastidiuisse dicitur, inexcusabili, si res ita se habet, vt narratur, negligentia, vel si excutiendi laborem fugit, ignauia. Huc etiam illos refero, qui plus in se suscipiunt oneris, quam ferre possint, & tot ac tantas res describere aggrediuntur, quarum vniciuis, si vt oportet, inuestigaretur, vita hominis vix sufficeret. Ita quando vnus Gregorii Leti manu ex theatro Gallico in Britannicum, ex Britannico in Belgicum ducor, & tot alias Germaniae, Italiae, Saxoniae, domus Brandenburgicae, similesque historias, tot principum & potentium virorum vitas intueor, & vnum hominem prope centum volumina, quae maximam partem historias nouas illustrant, scripsisse comperio, tunc non possum non mecum cogitare, quam spissum illud volumen esse debuisset, quod idem auctor de peccatis suis, quamquam alio consilio, scribere voluit. Magna res est veritas, & diu quaerenda; atque vt se in ceteris disciplinis cultoribus suis sinceris vtilitatem praebet, ita in historiis per callidorum hominum fraudes & fallacias nos fugit; quo grauiore reprehensione digni sunt, qui pro ea vel vnumquemuis rumorem arripiunt, vel inquisitionem neglectis, quae haberi poterant, instrumentis, & electo nimis amplo, cuius non omnes anguli perquiri poterant, campo, perniciosè omittunt.

Venio nunc ad periculosum, & quo nullus veterum laborauit, historiae nouae morbum, ex religionum discrimine contractum, cuius violentiae, si vel ceteris vitis

illis scriptores nostri vacarent, fides succumberet. Et coniectandi quidem temeritas, & fingendi petulantia, aequae ac scribentis festinatio, & in rerum inquisitione negligentia, quas culpas hactenus accusauimus, euitari possunt ab omnibus, qui se sui officii frequenter admonent; hoc autem studium partium, quod religionum dissensus excitauit, surrepit interdum etiam inuitis, & ad illud deponendum non solum cautione opus est, verum etiam animis & pectore firmo. Nam quis in his rebus verum dicere, & vt intra Troiae muros & extra saepe peccatum sit, libere narrare audebit, nisi & aduersariorum animos contra se adhuc magis exacerbari, & a suae sectae hominibus sibi nomen desertoris & proditoris partium imponi, aequo animo ferre possit. Sed iam satis plerique interno suo odio, quod in contraria sentientes conceperunt, ad corrumpendam historiarum fidem accenduntur, nec opus est incitamento, vt homines aliis opinionibus de rebus diuinis imbutos, quos vexari & premi gaudent, nunc etiam stilo suo confodiant. Itaque historia nationis cuiusdam, a primordiis suis ad nostra tempora deducta, tamen si fidelis & sincera sit in rebus antiquis & medii aevi, & scriptor omnes officii sui numeros in illis remotioribus saeculis absoluisse videatur, mox, quando ad haec tempora, quibus diuersa sectarum studia incaluerunt, descendit, subita mutatione alium veluti vultum assumere videtur, & auctoris malignitate desinit in piscem virgo formosa superne. Odium & gratia, internecini hostes historiarum, multiplici quidem occasione ac modo historiarum fidem affligunt, non facile tamen vel impudentius vel callidius, quam in caussis ad religionem pertinentibus, vt quisque scriptor, vel magis efferuescit, vel astutius malignitatem dissimulat.

Hinc

Hinc si vnus regni, sed in contraria sectarum studia scifi, duas & quidem ex diuersis religionum castris emissas historias legimus, quarum auctores vehementia odii adeo excoecauit, vt caussae suae impudenter mentiendo inferuire fas esse putauerint, tunc nos non eiusdem regionis & temporis descriptionem accepisse, sed ex orbe altero in alterum translatos esse putabimus. Alii vero, qui non minus malignitatis, sed plus artificii habent, facta non fingere, reticere, peruertere, sed vix sentiente lectore adeo diuersis coloribus illinere norunt, vt eandem rem, quoad ex huius ore percipitur, plane iustam & aequam, contra, si alterum audias, summum scelus esse crederes. Fere vt in foro idem factum, de quo vtraque pars confessione sua consentit, caussidici periti circumfuso colore in suam quisque vtilitatem, & in alterius partis detrimentum mutuo flectunt, veteris illius Miloniani iudicii exemplo, in quo Clodium a familia Milonis occisum esse nemo negabat, vtrum autem credibilis esset Clodium Miloni, an Milonem Clodio insidiarum esse, omnibus eloquentiae dolis & artificiis disputatur. Sic historici vocantes, quasi ad defensionem sectae suae auctorati, non semper notabili quadam insolentia, sed machinis occultis, quibus plus nocent, rem agunt, omnesque ingenii neruos eo intendunt, vt alterius sectae opinionibus speciem perniciosi erroris induant, vt studiosos libertatis conscientiarum, rebelles, vt eorum oppressores, veritatis & publicae quietis vindices, & vt ferrum ac faces per summam crudelitatem adhibita, legitimum & necessarium tuenda religionis instrumentum fuisse lectoribus persuadeant. Fateamur igitur, quod veterum auctorum opera his scopulis careant, & historiae nouae fatum doleamus, quod eorum auctores tam deformi &, quoad opinionum dissidia erunt

erunt, inemendabili vitio non solum lectoribus fucum faciant, sed etiam mutuuum & inueteratum sectarum odium, quoad per historias licet, vehementius exacerbent.

Ne illorum quidem sententiae repugnarem, qui postquam Europa in tot regna & respublicas diuidi coepit, eisque de iuribus suis ac praerogatiuis infinitae lites succreuerunt, fidem historicorum inter hos novos, sed prope inuitabiles scopulos, magis, quam olim, periclitari putant. Romani auctores nonnisi duas partes, inter quas fluctuant, habebant, rempublicam & eius oppressores, postea vero Imperatores ipsos, & eos, qui affectabant imperium; plerisque vero contigit, vt in historiis suis optimae parti se adiungere liberum esset. Nunc tot Europae ciuitates aemulae controuersis innumerabilibus de terris & possessionibus, de haereditatum & successuum iure, de dignitate ac proëdria, & de aliis causis, quarum vel summa genera recensere difficile est, implicatae sunt, & ad earum decisionem historiae saepenumero momentum habent. Inter haec igitur lubrica discrimina, quid facere soleant scriptores historiae nostrae, cur ego dicerem? quasi quis ignoret, quantam vim habeat amor cuiusque erga nationem suam, metus principis, annua merces, & similia. Quare vel ex hae vna causa citius sapientem Stoicum, citius illum ex omni parte perfectum oratorem, quem Cicero depinxit, sed desiderauit, inueniemus, quam historicum, vt virtutibus ceteris, ita & animo ad hac pericula satis obfirmato, praeditum. Erit hoc votum irritum, quamdiu honestum habebitur, pro patria mentiri, & historico stilo, qui soli veritati sacer esse debet, nunc ad tuenda ciuitatis nostrae iura, non semper aequissima, tamquam telo uti. Ferendus

E

autem

autem esset morbus in hac hominum indole incurabilis, & excusandus auctor, qui forte, quod nationi suae inutile, vel plane turpe, quamuis verum esset, scribere noluit. Ast quod, vbi non est necesse, sola iactationis causa vanissimus homo patriam extollat, & quas ipsa nunquam affectavit praerogatiuas, excogitet, & in historia principibus suis ita blandiatur, vt eos potius tale quid aegre ferre, quam poscere, credibile sit, illa vero prorsus intolerabilis impudentia est. Parco exemplis; nimis enim multa nobis offerret vel sola Germania, quae tot diuersis, & ex magna parte litigiosis ordinum nostrorum iuribus ac studiis, multiplicem occasionem praebet, vt historici fidei vim faciant, interdum etiam iniussi. Hoc quoque nescio, an inter veteres auditum sit, & aetate nostra sine rubore audiri possit, fuisse inter historicos recentes aliquos tam humilis & abiecti animi, vt veritatem iam a se scriptam, & editis libris vulgatam, postea, quando eam viris potentibus displicere, & ex hac causa mercedem annuam antea solutam sibi negari animaduertent, spe illam recuperandi, suppresserint, & in iterata operis editione mutatione tanto foedior, quanto manifestior erat, corruperint. Sic metus & gratiae studium certatim historicos affligunt, & spem, immo prope desiderium, veritatis obtinendae auferunt. Nam in quibusdam argumentis huic voto cordati lectores ita renunciant, vt historicos, non investigaturi quid verum sit, sed quid narrari soleat, euoluant. Sic praesertim animati sunt, quando victorias & clades recentes descriptas legunt. Ac Romanae iactationi de victoriis suis facilius credimus, quod populi, de quibus triumpharunt, nullis historiis infamiam cladis vel auerterint, vel imminuerint. Nunc in hac principum & historico-
rum

rum aemulatione prope nihil certi de his rebus sciri potest, nisi qua victoria prorsus insignis sit, vel mediocri victor strenue utatur. Aliàs enim partes belligerantes ipsae, postquam armis de vita & salute satis certarunt, nunc nunciis & narratiunculis de victoria disputant, historicorum vero quisque parti suae triumphum iactanti concinit, & controuersiam de re, quae sua natura parum dubii habere videretur, descriptionibus diuersissimis ad posteros transmittit.

Saepe denique mecum cogitavi, historiae veteris lectionem etiam ex hac caussa minus dubitationis afferre, quam nouae, quod illius auctores eorumque vitas parum cognoscamus, huius autem scriptorum ingenia, mores, vitia & virtutes, fortunae & facultates, a nobis facilius sciri possint. Multum autem interest, vtrum noti an ignoti hominis librum legas, & quamquam in ceteris disciplinis, ater an albus homo fuerit auctor, nihil curamus, historiarum tamen lectio, nisi scriptorem, quoad necesse est, noveris, vtilitatem omnem perdet. Hinc in historia literaria, quando doctorum hominum vitas excutimus, praecipuus labor circa historicos esse debet; ceterorum enim notitia vtilis ac iucunda, horum prorsus necessaria est. Sed quo apertius eiusmodi auctoris vita sese explicat, & quo diligentius docemur, quibus amicis & inimicis vsus sit, qua gratia principum, qua familiaritate potentium virorum floruerit, quantus ipsi aulae vsus, quae dignitas, quae merces constituta, quae facultates fuerint, quam festinauerit scribendo, vel quam cunctatus sit, quam patiens laborum, quibus animi moribus obnoxius, quam facile

facile spei vel metui cedere creditus sit; eo plus vel minus historiis eius tribuendum esse decernemus. Quam parum autem de historicis antiquis nobis constat, & quam multa de nostris; quam longe vero numerus vitiorum, in eorum indole ac vita detectorum, virtutes antecedit. Itaque veteribus credimus, fortasse non tuto, sed tranquille, quod ignorantia rerum ad eos pertinentium suspiciones excludit, sine causa vero nemo sanus suspicatur. Sed infinitos scrupulos in historia noua vel hac sola auctoris notitia nobis iniici, experiendo animaduertimus, & simulac de scriptoribus aliquid sinistri commemoratur, mox de ipsius historiae fide suspitioni iustae quidem, forsitan tamen, vt saepe fit, fallaci indulgemus. Habes, lector, quae de historiae nouae iucunditate ac lubrico, & de vtriusque causis in medium afferre volui, ea quidem laudandi & carpendi libertate, quam spero reprehensione carituram esse. Boni viri est, naeuos scientiae, cui operam dat, confiteri; quid enim honestius culpa ingenuitatis? Itaque etiam illius historiae, quae res recentes & velut ante pedes positas continet, magna vitia notemus, & si nos remedium ad obtinendam veritatem efficax quandoque destituit, inuoluamus nos sapientiae praeceptis, & quarundam aliarum scientiarum exemplo, quas simile fatum premit, nos consolemur, eumque, qui rebus humanis limites suos fixit, ingeniis quoque ac disciplinis terminos certos esse voluisse, venerabundi agnoscamus.

Redeo

Redeo nunc ad optimos commilitones meos, a quibus paullisper; vt eorum velitationibus hac seriptione praeluderem, digressus sum. Atque vti ego de sinceritate historiae nouae in vniuersum quaesui, sic illi sigillatim de fide quorundam historiae antiquae ac mediae argumentorum, quae dubiis obnoxia, & quamuis vulgaria, scitu tamen iucunda sunt, ita disputabunt, vt de dextertate, quam in conflictibus ostendent, non solum bene sperare, verum etiam multa polliceri, & eminentes ingenii dotes, quibus cumulate ornati sunt, summumque ardorem, quo bonas artes & disciplinas complectuntur, copiose praedicare possent, nisi mihi verecundia ipsorum manum iniiceret, ac dicere gestientem retineret. Hoc permiserunt, vt qui sint, qui posthac mecum nobili palaestrae puluere aspergentur, significarem. Itaque **ILLVSTRISSIMORVM COMITVM**, nec non **GENEROSISSIMORVM** ac **NOBILISSIMORVM COMMILITONVM** nomina, vt forte ducta, & ad disputandum vocata sunt, accipe. Sunt vero:

**DOMINI IOANNES GEORGIVS COMES
DE SCHOENFELD.**

**IVLIVS GEBHARDVS COMES
AB HOYM.**

**IO. RVDOLPHVS DE VVOLFFERS-
DORFF, EQVES SAXO.**

**PHILIPPVS DANIEL POSSELT
DVRLACENSIS.**

**IOANNES ADOLPHVS DE PONICKAV
EQVES LVSATVS.**

GVSTA-

AK
Th
1107

X 2374724

XXXVIII

SS (O) SS

GVSTAVVS GODOFREDVS PACK-
BVSCH, STOLPENSIS.

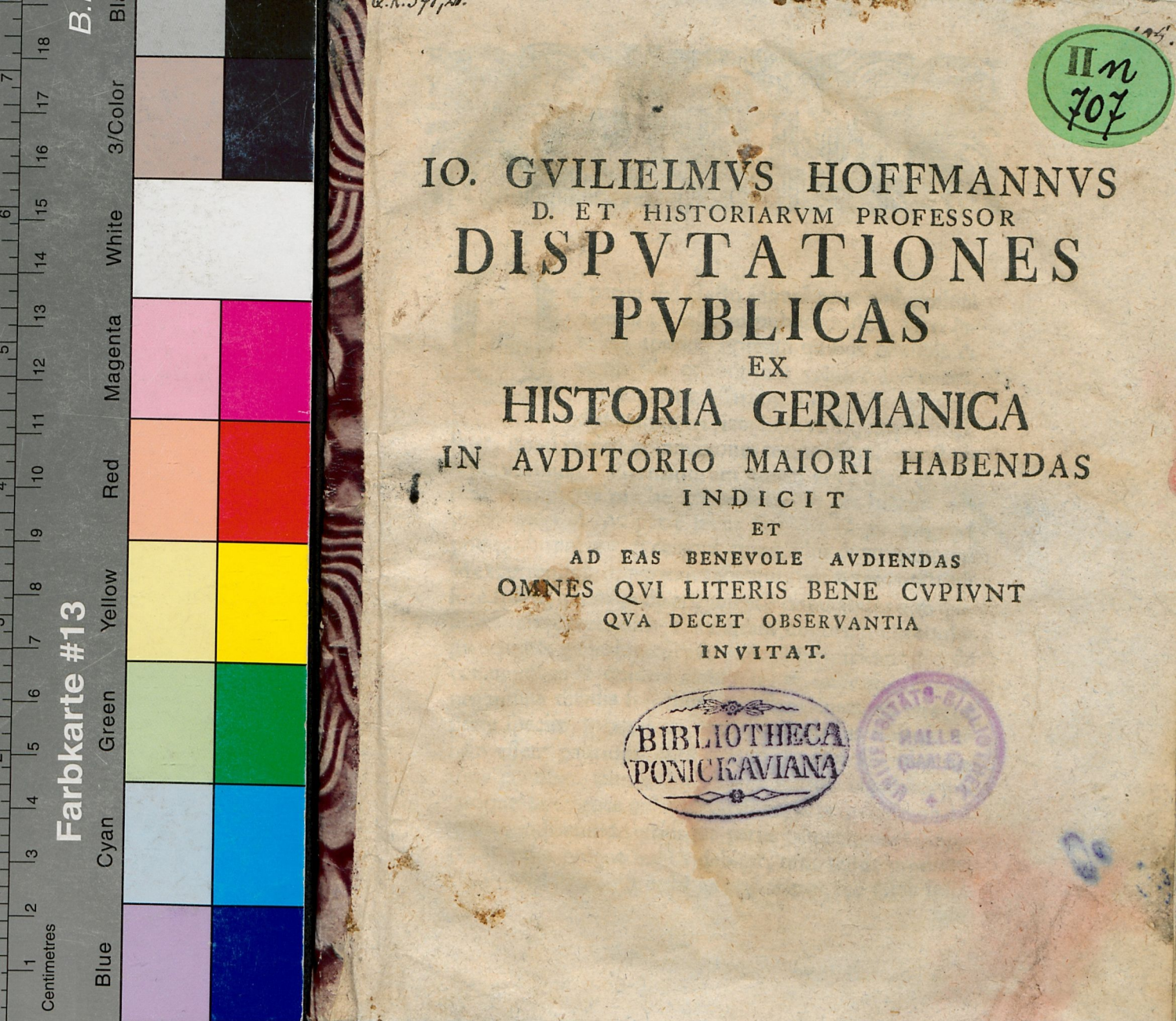
CONRADVS AVGVSTVS BERLAGE
IEVERA · FRISO.

Hi mecum per aliquot menses cathedram publicam in au-
ditorio maiori occupabunt, quibus exercitationibus diem
Saturni, horas vero X · XII. destinauimus. Multum au-
tem in Vestro, Musarum patroni & amici, fauore ac be-
uolentia positum erit. Accendet frequens confessus Ve-
ster meorum animos, & efficiet, vt eadem alacritate ani-
morum, arma, quibus nunc accinguntur, conferant,
praelisque finitis ad postem Mineruae figant &
suspendant. Scrib. Vitebergae d. VIII. Aug.
M DCCXXXIX.

VITEMBERGAE.

TYPIS EPHRAIM GOTTLOB EICHSFELDII,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI.

Farbkarte #13

Centimetres

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

IO. GVILIELMVS HOFFMANNVS
 D. ET HISTORIARVM PROFESSOR
 DISPTATIONES
 PVBLICAS
 EX
 HISTORIA GERMANICA
 IN AVDITORIO MAIORI HABENDAS
 INDICIT
 ET
 AD EAS BENEVOLE AVDIENDAS
 OMNES QVI LITERIS BENE CVPIVNT
 QVA DECET OBSERVANTIA
 INVITAT.

II n
707

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
SACHSEN-ANHALT
MAGDEBURG